

Стручно-научни скуп: Каква је будућност театра?- Продукција савременог театра

УДК 792.97.071.1
DOI 10.7251/AGN1608011B

Небојша Брадић

ВРЕМЕ ЈЕ ЗА КУЛТУРУ

Није било тако давно када је контроверзни амерички уметник Роберт Меплторп изазвао гнев републиканских сенатора који су изјавили да су његове хомоеротске фотографије увреда за „америчке вредности“. Оно што је ујединило противнике уметности је уверење да „ће уметност бити здравија уколико је предводи јавни укус“. Због тога су предложили да веза између оних који производе и других који конзумирају уметност буде ојачана путем благајни. По њима, цветаће само она уметност коју воле људи, а остало ће нестати. Ради се о старом либералном ставу који налаже да се ослободимо „зверских“ чувара, како би се потврдила памет масе. Дакле, њихова идеја је да ће сами

конзументи бирати ону робу која им се свиђа и тако ће бити регулисано тржиште културе.

Економиста Милтон Фридман је својевремено изјавио да су за слободно тржиште у области медицине сметња медицинске квалификације. „Ослободите се медицинских служби“, саветовао је, „и само тржиште ће искоренити лоше докторе: рашириће се гласине да су они имали несрећне случајеве убистава или сакаћења и због тога ће изгубити посао“. Ми знамо да су то глупости, јер медицина, баш као и уметност, није врста робе коју вреднује тржиште, као што то чини са машинама за веш или аутомобилима.

Уметност, између осталог, тражи техничку и занатску експертизу, разумевање историјског контекста и уважавање смисла за лепо, различите кураторске праксе и дискурсе. Кроз историју су уметност подржавали црква, владари и имућни људи који су за то имали могућности и воље. Трансакције су увек вршене кроз одређене врсте експертиза, али и нечег вишег од тога – памећу и мудрим проценама. Узимајући то у обзир, економија у култури ће увек бити посебна. Она никада не може бити чисто тржиште роба, нити је то икада била.

„Лепо“, рећи ћете, „али зашто би то требало да значи да у тај процес мора бити укључена држава? Зашто не бисмо препустили приватној иницијативи ширење памети и богатства културе, што је представљало део наше далеке прошлости? Како су грађени манастири, како су настајале задужбине?“ Традиција филантропије је одавно избледела и није могла да више опстане у времену, стидљиви пробоји нису дали очекиване и довољне резултате. Разлог зашто се држава укључила у подршку култури лежи у чињеници да је много људи остало изван привилегованог круга који је могао да ужива у уметности.

Да би уметност представљала јавно добро није довољно да имате слике или симфоније које се парадно представљају на местима где ће

неколико срећковића имати прилику да их гледа или слуша. Могућност да се уметност широко користи је оно што је чини јавним добром и што оправдава коришћење јавног новца који то поспешује.

Наравно, постоје и опасности и од превеликог ослањања и зависности од државних субвенција. У неким периодима историје то је завршавало тако да је уметник настојао да створи дело које ће задовољити онога који даје подршку, не публику. То је она идеолошка страна, Друга је експертска. Одлуке о томе ко и колико треба да буде субвенционисан доносили комисије високообразованих стручњака, који нису одражавали општу популацију. Ово су озбиљни проблеми, али нису несавладиви и решавају се различитим нивоима подршке: од локалног до националног.

Код нас дуже од седамдесет година траје континуирана подршка уметничким институцијама и појединцима и ми о томе имамо довољно добрих искустава и сазнања. Наравно, јавност се неће увек сложити са свим одлукама која доносе јавне власти и надлежне комисије о томе кога би требало подржати, а кога не; али то је у природи институције подршке: неко преузима одговорност у име неког.

Уметничке вредности су комплексне, али су мерљиве, и рећи

да је то немогуће измерити или да постоји само један начин на који се мере – преко благајне – грубо је упрошћавање. Свима који се залажу за тај начин и мисле да је то најбоље за финансирање уметности, рекао бих: „Станите, размис-

лите, погледајте уоколо и видећете како имамо богату уметничку сцену која је највећим делом изграђена захваљујући јавном новцу. Тада се запитајте да ли је, за рачун дубиозног идеолошког принципа, вредно све то угрозити“.

